

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) बमोजिमको
त्रैमासिक कार्य सम्पादन प्रतिवेदन
(Proactive Disclosure)
(बैशाख देखि असार, २०७८)

असार, २०७८

विषय सूची

१. परिचय.....	१
२. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र	२
३. कर्मचारी संख्या र विवरण.....	४
४. प्रदान गरिने सेवा.....	८
५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी	११
६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि.....	१३
७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी	१३
८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी.....	१४
९. सम्पादन गरेको कामको विवरण:	१४
१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद.....	२०
११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची.....	२०
१२. आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवारको अद्यावधिक विवरण:	२५

परिचय

तुलनात्मक र प्रतिस्पर्धात्मक लाभका दृष्टिले नेपालको आर्थिक विकासको प्रमुख आधार रहेको पर्यटन क्षेत्रले विदेशी मुद्रा आर्जन, रोजगारी सिर्जना, आर्थिक कृयाकलाप अभिवृद्धि र समग्र आर्थिक विकास र समुन्नतिमा टेवा पुर्याउँदै आएको छ। देशमा रहेका सम्पूर्ण ऐतिहासिक, प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरी तिनको आर्थिक उपयोग गर्दै पर्यटनलाई मुलुकको आर्थिक आधारको रूपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरी यसको प्रतिफल जनजीवनको तल्लो तहसम्म पुर्याउन संस्कृति र पर्यटन क्षेत्रको विविधिकरण, विस्तार र प्रवर्द्धन गरिनु आवश्यक छ।

पर्यटकहरूको आवागमन शुरुवातसँगै नेपालमा पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित रूपले अगाडि बढाउन सर्वप्रथम वि.सं. २०१६ सालमा पर्यटन बोर्डको स्थापना भएको थियो। वि.सं. २०१८ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभाग गठन भएकोमा पर्यटन गुरुर्योजना र प्रशासन सुधार आयोग, २०३२ को सिफारिस समेतका आधारमा पर्यटन क्षेत्रको योजनाबद्ध विकास तथा प्रवर्द्धन गर्न केन्द्रीय पर्यटन प्रशासनिक निकायको रूपमा वि.सं. २०३४ सालमा पर्यटन मन्त्रालयको स्थापना भएको हो। वि.सं. २०३९ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गतको हवाई विभागलाई समावेश गरी पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय स्थापना गरियो। मुलुकले अवलम्बन गरेको खुला बजारमुखी अर्थतन्त्रमा सरकारको भूमिका र कार्यक्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्न वि.सं. २०५५ सालमा पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय अन्तर्गतका २ (दुई) वटा विभागहरू हवाई विभाग र पर्यटन विभागलाई खारेज गरी क्रमशः नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण र नेपाल पर्यटन बोर्डको स्थापना गरियो। वि.सं. २०५७ सालदेखि संस्कृति क्षेत्रको समेत कार्य गर्ने गरी संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको रूपमा अगाडि बढाइयो। पर्यटन उद्योगको व्यवस्थापन, पर्यटन पूर्वाधार विकास, पर्यटकको सुरक्षा लगायत कार्यहरू गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) को मिति २०७१ श्रावण २ गतेको निर्णयनुसार मिति २०७१ भाद्रदेखि पर्यटन विभागको स्थापना गरिएको छ।

नेपालको आर्थिक विकासमा पर्यटन क्षेत्रको महत्व बढ्दै गए अनुरूप यसलाई प्रमुख प्राथमिकताको क्षेत्रमा राखिएको, नेपालको साँस्कृतिक विविधता अनुपम रहेकोले यसलाई संरक्षण,

विकास र प्रबर्द्धन गर्दै यसको आर्थिक उपयोग एवम् पर्यटनको मुख्य उत्पादन र गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न आवश्यक भएको, साथै हवाई सेवाले भौगोलिक विषमतामा यातायात सेवा उपलब्ध गराउनुको अतिरिक्त बाह्य र आन्तरिक रूपमा पहुँच विस्तार भै पर्यटन सेवामा समेत पर्याप्त योगदान पुर्याउने भएकोले यी तीनओटै क्षेत्रलाई एकीकृत रूपमा अगाडि बढाउन एउटै मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा राखिएको पाइन्छ।

१. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र

नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली, २०७४ बमोजिम यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम रहेको छः

१. संस्कृति, ललितकला, धर्म, सभ्यता र सम्पदा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड
२. पुरातात्विक महत्वका स्थान र प्राचीन स्मारक सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
३. राष्ट्रिय संग्रहालय अभिलेखालय
४. अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रियस्तरका ऐतिहासिक पुरातात्विक धार्मिक एवं सांस्कृतिक महत्वका स्थल एवं विश्व सम्पदा सूचीकृत सम्पदा सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड संरक्षण सम्भार अध्ययन अनुसन्धान उत्खनन पुनर्निर्माण र प्रचार प्रसार
५. प्राकृतिक धार्मिक सांस्कृतिक पुरातात्विक साहसिक पर्यटन सम्बन्धी नीति मापदण्ड र नियमन
६. केन्द्रीयस्तरका प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्बन्धी नीति तथा कानून
७. विदेशी मित्र राष्ट्रहरूसंग भएका सन्धी सम्झौता लगायत राष्ट्रिय महत्वका दस्तावेज संरक्षण
८. पर्यटन सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड
९. क्यासिनो सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
१०. पर्वतारोहण ट्राभल ट्रेकिङ्ग सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
११. पर्यटन शुल्क निर्धारण सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

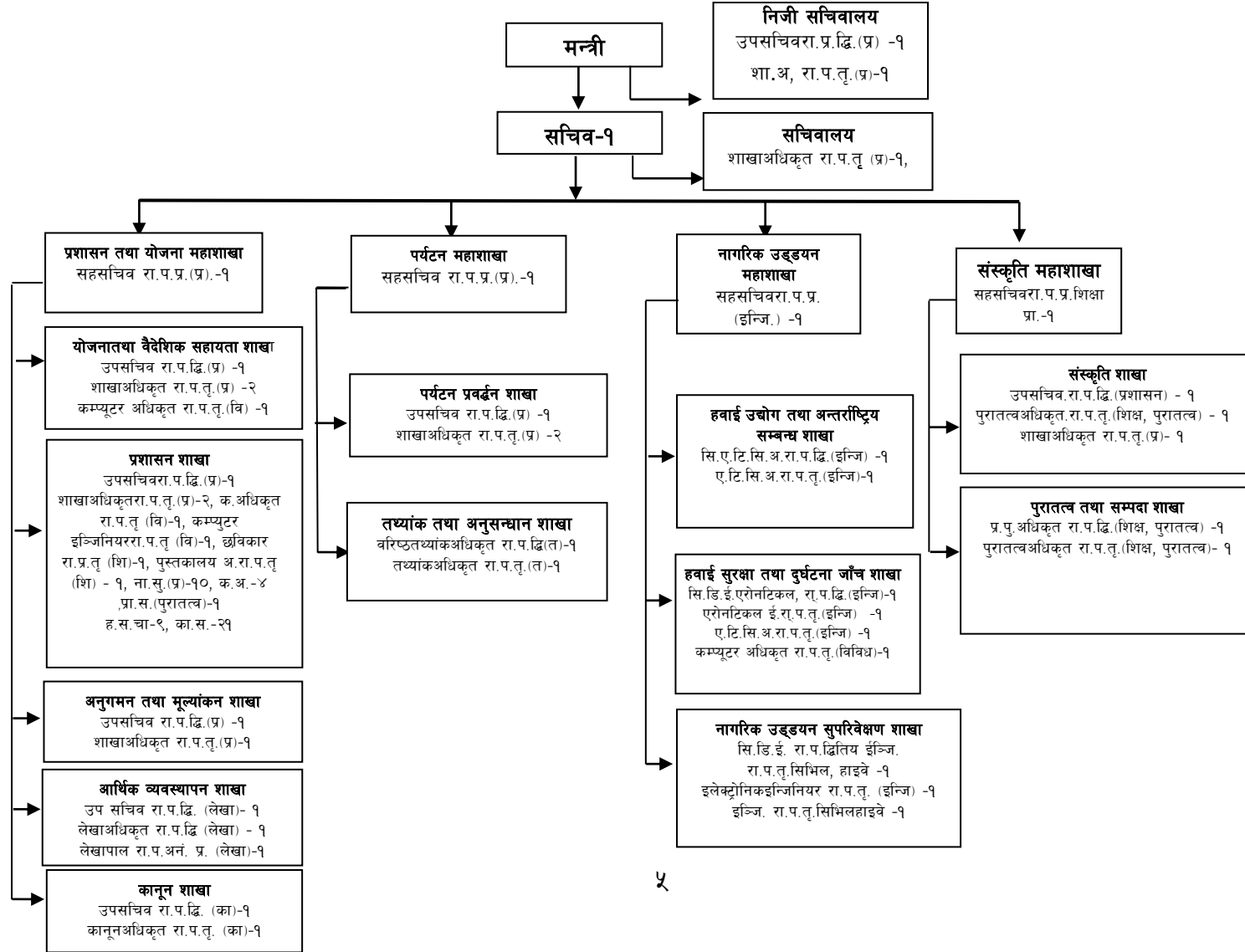
१२. भाषा आयोग नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठान नेपाल ललितकला प्रतिष्ठान तथा नेपाल संगीत तथा नाट्यकला प्रतिष्ठान
१३. पशुपति क्षेत्र विकास कोष लुम्बिनी विकास कोष वृहत्त जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्
१४. विभिन्न जात धर्म जाति सम्प्रदाय भाषा भाषिकाको साहित्य संगीत लिपी कला संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड
१५. निकासी गरिने पुरातात्विक वस्तुहरूको जाँच र अनुमति
१६. वायुयान निर्माण तथा डिजाइन संचालन र मर्मत संभार विमानस्थल निर्माण तथा संचालन एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको इजाजत र नियमन
१७. हवाईभाडा विमानस्थल शुल्क एयर नेभिगेसन सेवाशुल्क र नियमन
१८. वायुसेवा कार्यसंचालन अनुमति इजाजत र उडान अनुमति
१९. नागरिक उड्डयन सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
२०. नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविदहरूको अनुमतिपत्र स्तर निर्धारण र नियमन
२१. हवाई सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर मापदण्ड मार्गदर्शन र कार्यान्वयन
२२. एयर नेभिगेशन र एयर ट्राफिक सेवा
२३. हवाईक्षेत्र व्यवस्थापन
२४. उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा
२५. उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग तथा समन्वय
२६. अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण संचालन र व्यवस्थापन
२७. वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी
२८. अल्ट्रालाइट प्यारागलाइडिङ्ग ह्याङ्गलाइडिङ्ग जस्ता हवाई खेल साहसिक उड्डयन मनोरञ्जनात्मक उड्डयन क्रियाकलाप सम्बन्धी नीति र मापदण्ड

२९. प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड कार्यान्वयन र नियमन
३०. मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासंग सन्धी सम्झौता अभिसन्धी सम्पर्क र समन्वय
३१. मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान प्राधिकरण समिति प्रतिष्ठान कम्पनी आदिको संचालन र नियमन
३२. नेपाल शिक्षा सेवा अन्तरगत आर्कियोलजी समूहको संचालन
३३. नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत देहायका समूहो संचालनः
- क. सिभिल इञ्जिनियरिङ्ग समूह अन्तर्गत एयरपोर्ट उपसमूह
- ख. एरोनोटिकल इञ्जिनियरिङ्ग समूह
- ग. सिभिल एभिएसन अपरेशन एण्ड इञ्जिनियरिङ्ग समूह ।

२. कर्मचारी संख्या र विवरण

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना देहाय बमोजिम रहेको छ।

चित्र १. संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको दरवन्दी तेरिज

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
१	सचिव	विशिष्ट				१
२	सहसचिव	रा.प.प्रथम	प्रशासन			२
३	सहसचिव	रा.प.प्रथम	ईन्जि	सि.ए.अ.इ.	सि.ए.अ	१
४	सहसचिव	रा.प.प्रथम	न्याय	कानुन		०
५	सहसचिव	रा.प.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व		१
६	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	सा.प्र.		६
७	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	न्याय	कानुन		१
८	वरिष्ठ तथ्यांक अधिकृत	रा.प.द्वितीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
९	प्रमुख पूरातत्व अधिकृत	रा.प.द्वितीय	शिक्षा	पूरातत्व		१
१०	प्रमुख लेखा नियन्त्रक	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	लेखा		१
११	सि.ए.टि.सि.अ.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	१
१२	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	ईन्जि एन्ड		०

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
				टेलिकम.		
१३	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
१४	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
१५	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	सा.प्र.		१०
१६	कानून अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय	कानून		१
१७	तथ्यांक अधिकृत	रा.प.तृतीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
१८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	लेखा		१
१९	पुरातत्व अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पुरातत्व		२
२०	कम्प्युटर अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			३
२१	ए.टि.सि.अ.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	२
२२	ई. ईन्जि	रा.प.तृतीय	ईन्जि	ईन्जि.एन्ड टेलिकम		१
२३	एरोनटिकल इन्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
२४	ईन्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
२५	कम्प्युटर इन्जि.	रा.प.तृतीय	इन्जि	कम्प्युटर		१
२६	पुस्तकालय अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पू.वि.		१
२७	छविकार	रा.प.तृतीय	शिक्षा	कला	छविकला	१

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
२८	ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		१०
२९	प्राविधिक सहायक	रा.प.अ.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व	पुरातत्व	१
३०	कम्प्यूटर अपरेटर	रा.प.अ.प्रथम	विविध			४
३१	लेखापाल	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	लेखा		१
३२	टा.ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		०
३३	खरिदार	रा.प.अ.द्वितीय	प्रशासन	सा.प्र.		०
३४	ह.स.चा.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		९
३५	का. स.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		१५
जम्मा						८४

४. प्रदान गरिने सेवा

- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी संघीय नीति, योजनाको तर्जुमा, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूको विश्लेषण, छनौट, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विकास सम्बन्धी पूर्वाधारहरूको विकास गर्न आवश्यक योजनाहरू कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय र अर्न्तर्गतका निकायहरूको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, चौमासिक विभाजन सहितको कार्यक्रम स्वीकृति ।

- वैदेशिक सहायता र आन्तरिक स्रोतबाट संचालित आयोजनाहरूको निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन, अनुसन्धान, पर्यटकीय स्थलहरूको खोजी, सूचना संकलन, डकुमेन्टेसन र प्रकाशन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि अन्तराष्ट्रिय जगतसँग सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य ।
- पर्यटन क्षेत्रको लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्ने सम्बन्धमा सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय तहहरूसँग समन्वय सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विषयक सम्झौताहरू सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बद्ध तथ्याङ्कहरूको संकलन, विश्लेषण र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य ।
- नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविद्हरूको स्तर निर्धारण र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुयान निर्माण तथा डिजाइन, संचालन र मर्मत सम्भार, विमानस्थल निर्माण तथा संचालन, एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- हवाई भाडा, विमानस्थल शुल्क, एयर नेभिगेशन सेवा शुल्क र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुसेवा कार्यसंचालन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- हवाई सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर, मापदण्ड, मार्गदर्शन कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- एयरनेभिगेसन र एयर ट्राफिक सेवा नियमन सम्बन्धी कार्य ।

- उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा ।
- उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग समन्वय तथा वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी कार्य ।
- अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- विभिन्न मुलुकहरूसँग हवाईसेवा सम्झौता वार्ता र हवाई सम्झौता सम्बन्धी कार्य ।
- नागरिक उड्डयन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था, संगठनसँग सम्पर्क, सहभागिता र ती संगठनबाट पारित महासन्धी/प्रोटोकलहरूको अनुमोदन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुसेवाहरूलाई सेवा संचालन अनुमति सम्बन्धी कार्य ।
- निषेधित क्षेत्रमा हवाई उडान र अवतरणको सिफारिश सम्बन्धी कार्य ।
- मौजुदा हवाई रुट र नयाँ स्थापना हुने रुटहरूमा एयर नेभिगेशन सुविधाहरूको पहिचान, समन्वय र निर्णय सम्बन्धी कार्य ।
- भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति सम्बद्ध आयोग, कोष, विकास समिति, प्रतिष्ठान, परिषद्हरू सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- विभिन्न धर्म, जातजाती, सम्प्रदाय, भाषाभाषिकाको साहित्य, संगीत, लिपी, कला, संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड सम्बन्धी कार्य ।
- प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- संग्रहालय र अभिलेखालय सुदृढीकरण सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा एवं कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य ।
- अमूर्त साँस्कृतिक सम्पदाको खोज, अध्ययन, संरक्षण, प्रबर्द्धन, सूचीकरण सम्बन्धी कार्य ।

- संस्कृतिसँग सम्बद्ध विभिन्न समूह, गुठी संघ संस्थाहरूलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय सम्बन्धी कार्य ।
- संस्कृति तथा पुरातत्व सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासंग सन्धि सम्झौता सम्बन्धमा सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य ।
- मन्त्रालय, विभाग वा अन्तर्गतका कार्यालयहरूको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय, अन्तर्गतका निकायहरूको पदपूर्तिका लागि नियुक्ति तथा पदस्थापना, सरुवा, बढुवा, राजिनामा तथा बिभागीय कारबाही सम्बन्धी कार्य ।
- कार्य सम्पादन मूल्यांकन र प्रोत्साही पुरस्कार सम्बन्धी कार्य ।
- नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत पर्ने एरोनटिकल इञ्जिनियरिङ्ग समूह र सिभिल एभिएशन अपरेशन इञ्जिनियरिङ्ग समूहको कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी कार्य ।
- आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कार्य ।
- आवश्यकतानुसार ऐन, नियम, गठन (आदेश), सम्झौता तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य ।

५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी

क्र.सं.	महाशाखा / शाखा	जिम्मेवार अधिकारी
(क)	प्रशासन तथा योजना महाशाखा	सहसचिव श्री तारानाथ अधिकारी
१	प्रशासन शाखा	उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी
२	योजना तथा वैदेशिक सहायता शाखा	उपसचिव श्री खीमादेवी लड्वा

३	अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखा	उपसचिव श्री प्रल्हाद पुडासैनी
४	आर्थिक व्यवस्थापन शाखा	उपसचिव (लेखा) श्री सूर्यमणी गौतम
५	कानून शाखा	उपसचिव (कानून) श्री राजन नेपाल
६	जिन्सी शाखा	ना.सु. श्री संजय नेपाल
(ख)	पर्यटन महाशाखा	सहसचिव श्री लक्ष्मी कुमारी बस्नेत
७	पर्यटन प्रवर्द्धन शाखा	उपसचिव श्री नरहरि घिमिरे
८	तथ्याङ्क तथा अनुसन्धान शाखा	उपसचिव श्री सीताराम घिमिरे
(ग)	नागरिक उड्डयन महाशाखा	सहसचिव श्री बुद्धिसागर लामिछाने
९	हवाई उद्योग तथा अन्तराष्ट्रिय सम्बन्ध शाखा	उपसचिव श्री प्रमोद नेपाल
१०	हवाई सुरक्षा तथा दुर्घटना जाँच शाखा	एरोनटिकल इन्जिनियर श्री तनुजा पोखरेल एटीसी अफिसर श्री सुवर्णराज भट्टराई
११	नागरिक उड्डयन सुपरीवेक्षण शाखा	इन्जिनियर श्री नसिव आचार्य

		शा.अ. श्री मोहन कुमार घिमिरे
(घ)	संस्कृति महाशाखा	सहसचिव श्री लक्ष्मी कुमारी बस्नेत
१२	संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री पुण्यमाया गुरागाई
१३	पुरातत्व तथा संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री मंगला प्रधान

६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि

मन्त्रालयका अधिकांश कार्यहरू दस्तुर नलाग्ने र अवधि तोक्न नसकिने प्रकृतिका (नीति, कानून तथा मापदण्ड निर्माण, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन, मूल्यांकन र नियमन गर्ने) भएको।

७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी

(क) निर्णय प्रक्रिया

- मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा : सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५ बमोजिम ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गरिने सूचना सम्बन्धमा : उक्त ऐनको दफा ७ बमोजिम ।

(ख) निर्णय गर्ने अधिकारी

- मन्त्रालयले सम्पादन गर्ने नीतिगत एवं अन्य कार्यहरू सम्बन्धमा: मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पठाएर / माननीय मन्त्री स्तरबाट / सचिवस्तरबाट ।

- माननीय मन्त्रीबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम ।
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ बमोजिम प्राप्त अधिकार बमोजिम ।
- सचिवले प्रत्यायोजन गरेको अधिकार बमोजिम तोकिएको कर्मचारीले ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गर्ने सूचना सम्बन्धमा सचिवले ।

८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी

(क) मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा: प्रचलित ऐन कानूनमा तोकिएको व्यवस्था बमोजिम ।

(ख) सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम परेको उजुरी सम्बन्धमा: राष्ट्रिय सूचना आयोग ।

९. सम्पादन गरेको कामको विवरण:

(क) संस्कृति क्षेत्र :-

प्रमुख उपलब्धीहरू

- कपिलबस्तु तिलौराकोट क्षेत्रको जग्गा प्राप्ति २५ विघा जमिन अधिग्रहण भएको । थप ७२ विघा अधिग्रहण गर्न बाँकी रहेको ।
- पुरातात्विक क्षेत्रको संरक्षण गर्न १२४ वटा कार्यक्रमहरू मध्ये निरन्तर रहेको ४२ वटा कार्यक्रम मध्ये ३५ वटा सम्पन्न भएको छ र अरु बाँकी ८० वटा नयाँ कार्यक्रमहरूको DPR तयार सहित खरिद कार्य सम्पन्न गरी संरक्षण कार्य शुरू गरिने ।
- लुम्बिनीमा निर्माणाधीन ५ हजार व्यक्ति क्षमताको ध्यान केन्द्र तथा सभाहलको पहिलो चरणको निर्माण कार्यको सम्पन्न भएको ।

- ध्यान केन्द्र तथा सभाहलको दोस्रो चरणको निर्माण कार्य ३५ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।
- काष्ठकला, प्रस्तरकला, मूर्तिकलाको संयोजनमा PPP अवधारणामा राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति संग्रहालय स्थापना गर्नका लागि अवधारणा पत्र TOR स्वीकृति भएको । सखरापुर नगरपालिकाको जरसिंह पौवामा स्थान छनौटको सहमति भएको ।
- गुरुयोजना तयारी को कार्य अन्तिम चरणमा रहेको र गुरुयोजना स्वीकृत भएपश्चात गुरुयोजना अनुरूप निर्माण कार्य संचालन हुने ।
- जनकपुर क्षेत्रको पञ्चकोशी परिक्रमा पथमा पूर्वाधार निर्माण (९ कि.मी मध्ये ३ किमी) को कार्य सम्पन्न भएको ।

(ख) पर्यटन क्षेत्र-

प्रमुख उपलब्धीहरू:

- ईन्द्रसरोवर, सन्दकपुर, पञ्चासे, भादागाँउ, निग्लिहवा र धनुषाधामको प्रथम चरणको कार्य ९७ % सम्पन्न र दोस्रो चरणको ६०% कार्य सम्पन्न भएको ।
- रारा क्षेत्रको प्रथम चरणको ९०% सम्पन्न भएको ।
- मुक्तिनाथ क्षेत्रको आनि गुम्बा निर्माण, कागबेनीको पिण्डस्थान पुनर्निर्माणको प्रथम चरणका कार्य ८०% सम्पन्न भएको ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहसंगको लागत साझेदारी निर्देशिका स्वीकृत ।
- २१६ वटा स्थानिय तहका साझेदारी कार्यक्रमहरू छनौट भई दुइ पक्ष सम्झौता भएको ।
- ग्रेट हिमालयन ट्रेल निर्माण (मकालु, कञ्चनजङ्गा, यासट्रिल, च्छो रोल्पा लगायतका क्षेत्रमा १३० कि.मि.सम्पन्न भएको ।
- सगरमाथा हेरिटेज ट्रेल, धार्चे मनास्लु, हेलम्बु लाङटाङ ट्रेल लगायतका स्थानमा दोश्रो चरणको निर्माणका कार्य ५० कि.मि.सम्पन्न सम्पन्न भएको ।
- बाँकी क्लष्टरको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य Upper GHT को Concept plan सम्पन्न भएको तथा Lower GHT को अध्ययन कार्य ८०% सम्पन्न भएको ।
- सातवटै प्रदेशमा एक एक स्थानमा हिल स्टेशनको लागि आवश्यक पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गर्न DPR तयार भै टेन्डर आव्हान गर्ने तयारी भएको ।

- उपत्यका वरिपरी प्रमुख हाईकिङ्ग गन्तव्यहरू तथा एडभेञ्जर साईक्लिङ्ग रुट विकास गर्न सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु भएको ।
- फेवाताल वरपर Cycle Lane निर्माण तथा Lighting व्यवस्थाको निर्माण कार्य Lighting तथा Fountain कार्यको Design तथा ल इ तयार भएको ठेक्का व्यवस्थापनको कार्यको तयारी भएको ।
- नारायणी नदि किनार (नारायणी पुलदेखी उत्तरपूर्व) सौन्दर्यीकरण तथा Lighting व्यवस्थाको लागी सम्झौताभै निर्माण कार्य सुरु भएको ।
- किर्तिपुर (T.U) र लैनचौर मध्ये एक स्थानमा GEO Park निर्माण स्थापना गर्न स्थान पहिचान भएको ।
- कृषि, स्वास्थ्य र खेल पर्यटनको अवधारणा पत्र तयार भएको ।
- नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठानको शाखा विस्तार गर्ने क्रममा अध्यापन कार्य संचालन गर्न झापा जिल्लाको विर्तामोड, महोत्तरी जिल्लाको बर्दिबास र बाँके जिल्लाको नेपालगन्जमा शाखा कार्यालय स्थापना गरिएको । शाखा कार्यालय स्थापना भइ तालिम कार्यक्रमहरू संचालन भइरहेको ।
- मकवानपुरगढीको ५० प्रतिशत कार्यभएको र दुगुनागढीको ३० प्रतिशत कार्य सम्पन्न भएको ।

• पर्यटक तथ्याङ्क

प्रमुख सूचकहरू	२०७४ पौष सम्म (सन् २०१७) को उपलब्धि	२०७५ पौष सम्म (सन् २०१८) को उपलब्धि	२०७६ पौष सम्म (सन् २०१९) को उपलब्धि	२०७७ पौष सम्म (सन् २०२०) को उपलब्धि
कूल पर्यटक आगमन संख्या	९४०२१८	११७३०७२	११९७१९१	२३००८५
प्रति पर्यटक बसाइ अवधि (औषत दिन)	१२.६	१२.४	१२.७	१५.१
पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त	५८५२	६७०९	७५८०	२४९५

आर्जन (रु. करोड)				
प्रति पर्यटक प्रतिदिन खर्च (अमेरिकी डलर)	५४	४४	४८	६५
कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको अनुपात (%)	२.०६	२.२४	२.२६	१.७०
नियमित उडानमा नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय वायुसेवाको संख्या	३०	२९	२९	२७

* होटल र रेष्टुरेण्टहरूको योगदान मात्र ।

(ग) नागरिक उड्डयन क्षेत्र-

मुख्य प्रमुख उपलब्धीहरू:

- त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको धावनमार्गको उत्तर तर्फको एप्रोन निर्माण अन्तर्गत निर्माण व्यवसायी पूर्णरूपमा मोविलाईज भइसकेको । Top soil removing कार्य चालू रहेको ।
- त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल पूर्णरूप मा बुटिक एयरपोर्टको रूपमा रूपान्तरणका लागि Domestic and International Terminal Building Renovation -कार्य सम्पन्न भएको । Canopy Construction -(६३% कार्य सम्पन्न भएको) । Design review गरी नयाँ design अनुसार कार्य भैरहेको ।

- गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको २०७८ आषाढ महिना सम्मको भौतिक प्रगति 97.33% भएको । हाल विशेष विमानबाट उडान परीक्षण र प्राविधिक जाँच भै संचालनमा ल्याउन तयारी भै रहेको ।
- पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने आयोजनाको हालसम्मको समष्टिगत भौतिक प्रगति: ८१% र यस महिनाको प्रगति २% रहेको ।
- निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको हवाई क्षेत्र भित्रको वस्ती स्थानान्तरण गर्ने र परिपथ निर्माण गर्न गुरुयोजना तयार सम्बन्धी कार्य ५० प्रतिशत सम्पन्न भएको ।
- नयाँ हवाई नीति मन्त्रीपरिषदमा पेश भएको ।
- दाङ्गको नारायणपुरमा विमानस्थल निर्माणको Detail Survey गर्नेको निमित्त परामर्शदाताको टोलि फिल्डको काम सम्पन्न ।
- कालिकोट विमानस्थल कालोपत्रे निर्माण कार्य गर्ने आयोजनाको 75% कार्य सम्पन्न भएको ।
- गुल्मी विमानस्थल कालोपत्रे निर्माण कार्य गर्ने आयोजनाको 77% कार्य सम्पन्न भएको ।
- भरतपुर विमानस्थलको धावन मार्ग विस्तार गर्न जग्गा प्राप्त गर्नको लागि जग्गा फिल्डमा नापजाचँ भईरहेको ।

यस अबधिमा जारी गरिएका/स्वीकृत भएका/संशोधन भएका ऐन, नियमावली, कार्यविधि, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरूको विवरण:

क्र.सं.	विवरण	नयाँ/संशोधन
१	नयाँ पर्यटन विधेयक, २०७७ को मस्यौदामा मन्त्रालयगत सहमति लिई कानून मन्त्रालयमा परिमार्जन तथा राय/सहमतिका लागि पठाइएको ।	नयाँ
२	प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ को छैठौँ संशोधनका लागि संघीय संसदमा पेश गर्न विधेयक मन्त्रपरिषदबाट स्वीकृत भएको ।	संशोधन

३	राष्ट्रिय संस्कृति नीति २०७७ को मस्यौदा तयार गर्न समिति गठन भई मस्यौदा तयार गर्ने कार्य भैरहेको ।	नयाँ
४	प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक राष्ट्रिय सभामा पेश गरिएको ।	संशोधन
५	नेपाल हवाई सेवा प्राधिकरण विधेयक, २०७७ तथा नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण विधेयक, २०७७ लाई मन्त्रिपरिषद्को स्वीकृति पश्चात राष्ट्रिय सभामापेश गरी विधायन समितिमा दफावार छलफल पूरा गरी प्रतिवेदन	नयाँ
६	अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक राष्ट्रिय सभामा पेश गरिएको ।	संशोधन
७	हवाई नीतिको मस्यौदा तयार भई स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषदमा पेश भएको	संशोधन
७	पर्यटकहरुको आवागमनलाई ब्यबस्थित गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड २०७७ तयार भएको	नयाँ
८	नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ
९	आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ

१०	केचना कञ्चनजंघा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ
----	--	------

१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद

(क) प्रमुखको नाम: सचिव श्री यादव प्रसाद कोइराला

(ख) सूचना अधिकारीको नाम: उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी

११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची

नीतिहरू:

- पर्यटन नीति, २०६५
- राष्ट्रिय हवाई नीति, २०६३
- राष्ट्रिय संस्कृति नीति, २०६७

ऐनहरू:

- प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिएशन) ऐन, २०१५

- नेपाल वायुसेवा निगम ऐन, २०१९
- पर्यटन ऐन, २०३५
- लुम्बिनी विकास कोष ऐन, २०४२
- पशुपति क्षेत्र विकास कोष ऐन, २०४४
- अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६
- नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल सङ्गीत नाट्य प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३
- वृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद ऐन, २०५५
- प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९

नियमहरू:

- होटल, लज, रेष्टुराँ वार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८
- ट्राभल र ट्रेकिङ एजेन्सी नियमावली, २०६२

- जलयात्रा नियमावली, २०६३
- अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिएशन) नियमावली, २०५२
- प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- पर्वतारोहण सम्बन्धी नियमावली, २०५९
- प्रतिलिपि अधिकार नियमावली, २०६१
- नेपाल पर्यटन बोर्ड नियमावली, २०५५
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण नियमावली, २०५८
- विमानस्थल दस्तुर नियमावली, २०३८ खारेज गर्ने नियमावली २०६७
- क्यासिनो नियमावली, २०७०
- गैर सैनिक हवाई उडान (दुर्घटना जाँच) नियमावली, २०७१
- नागरिक उड्डयन सुरक्षा नियमावली, २०७३

गठन आदेशहरू:

- नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन समिति (गठन) आदेश, २०२९
- तारागाउँ विकास समिति (गठन) आदेश, २०३४
- देवघाट क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५०

- आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७
- वुढानिलकण्ठ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- मनकामना क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- बौद्धनाथ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति (गठन) (पहिलो संशोधन) आदेश, २०७५
- पाटन संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाथीभरा क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- हलेसी महादेवस्थान विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पर्वतीय प्रशिक्षण विकास समिति (गठन) आदेश, २०५९
- विराट क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- वृहत्तर वराहक्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- हनुमानढोका दरवार संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०६७
- नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक समिति (गठन) आदेश, २०७७
- आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७
- केचना कञ्चनजंघा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७

निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू

- प्राचीन स्मारक संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधी, २०६४

- नागरिक उड्डयनसंग सम्बन्धित संस्थालाई ईजाजत दिने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६
- (मन्त्रिस्तरीय मिति २०७२/१२/१६ को निर्णयानुसार थप र संशोधित)
- होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०६७
- पर्यटक यातायात सेवा व्यवसाय दर्ता तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०६८
- सय जनाभन्दा बढी विदेशी पर्यटक भित्र्याउने अनुदान कार्यविधि, २०६८
- महाकवि देवकोटा पुरस्कारसम्बन्धी कार्यविधि
- एकतारे होटल देखि पाँच तारे डिलक्स स्तरसम्मका होटल र पर्यटक आवास (रिसोर्ट) सम्बन्धी मापदण्ड
- पुष्पलाल राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि (संशोधन सहित) २०६९
- पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०
- पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड तथा परिचालन निर्देशिका, २०७०
- उपभोक्ता समितिबाट पर्यटन पुर्वाधार बिकास निर्माणसम्बन्धी कार्य गराउने कार्यविधि, २०७१ (संशोधन सहित)
- कम उचाई हिमालचुलीको आरोहण अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०७२
- राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार कार्यविधि तेस्रो संशोधन सहित २०७२
- दुर्गम क्षेत्रका हवाई उडानमा भाडा सहूलियत प्रदान गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३
- कार्य सम्पादन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- आन्तरिक व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- भेटीघाटी व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३

- विदा पर्यटन कार्यविधि, २०७३
- पर्यटनसँग सम्बद्ध व्यक्ति तथा संस्थालाई सम्मान गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३
- भगत सर्वजित मानव मर्यादा राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि, २०७३
- सार्वजनिक निकायका पदाधिकारी तथा सदस्यको नियुक्ति र मनोनयन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३
- पर्यटकहरूको आवागमनलाई ब्यबस्थित गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७
- विदेशबाट नेपाल आगमन हुने यात्रुहरूको व्यवस्थापनसम्बन्धी आदेश, २०७८

१२. आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवारको अद्यावधिक विवरण:

रकम (रु) लाखमा

क्र.स.	क्रियाकलाप	जम्मा बजेट	हालसम्मको खर्च	
			रकम (रु)	प्रतिशत
१	पूँजीगत बजेट अन्तर्गतका कार्यक्रम	३८,४३८	२७,७०५	७२.०८ %
२	चालू बजेट अन्तर्गतका कार्यक्रम	२१,२८१	१७,५८९	८२.६५ %
३	वित्तिय	२०९,५६५	११७,३५६	५६.०० %
३	जम्मा	२६९,२८४	१६२,६५०	७०.२४ %